

Faktablad 3

Odlingstekniker, jord och planering

Upphöjda bäddar

Upphöjda bäddar är en populär odlingsmetod som innebär att man bygger upp odlingsytan ovanför marknivån.

Detta ger flera fördelar:

Tidigare och längre odlingssäsong: Jorden värms upp snabbare på våren, vilket möjliggör tidigare sådd och längre skörd in på hösten.

Bättre jordstruktur och dränering: Bäddarna byggs upp med olika lager organiskt material som håller jorden lucker och djup, vilket gynnar växternas rotsystem och ger jämn tillgång på syre och näring.

Effektiv näringstillförsel: Badden kan användas som en aktiv kompost genom att kontinuerligt fylla på med organiskt material, vilket ökar mikrolivet och förbättrar näringstillgången.

Tätare plantering: Det gynnsamma odlingsklimatet gör att plantorna kan stå tätare, vilket ger större skördar på mindre yta.

Mindre arbete efter anläggning: När bäddarna är klara krävs minimalt med grävning och jordbearbetning. Täckodling kan ytterligare minska arbetsinsatsen.

Ergonomi och ordning: Lättare att sköta och hålla ogräs borta, samt underlättar planering och skörd.

Nackdelar:

Kan torka ut snabbare och kräver initialt mer arbete och material.

Hur man bygger:

Byggs lager för lager med grövre material i botten (kvistar, grenar), följt av grästorvor och grovt trädgårdsavfall, sedan finfördelat material (gräsklipp, löv, kompost, gödsel) och överst ett lager jord. Badden bör inte vara bredare än 70-80 cm för att vara lättåtkomlig från båda sidor. [Källa: Odlan.nu]

Samodling

Samodling, eller samplantering, innebär att man odlar olika växtarter tillsammans på samma yta.

Detta kan ge flera fördelar:

Skadedjurskontroll: Vissa växter kan avskräcka skadedjur från andra växter genom sin doft eller genom att locka till sig nyttodjur. Exempelvis kan tagetes skydda morötter från morotsflugan.

Ökad skörd: Växter med olika rotsystem och näringsbehov kan utnyttja jorden mer effektivt. Baljväxter kan till exempel tillföra kväve till jorden, vilket gynnar närliggande växter.

Jordförbättring: Olika växter bidrar med olika ämnen till jorden och kan förbättra dess struktur och näringsinnehåll.

Minskad ogräskonkurrens: Tätare plantering genom samodling kan minska utrymmet för ogräs att etablera sig.

Bättre mikroklimat: Högre och lägre växter kan skydda varandra från stark sol eller vind.

Samodling är en resurseffektiv metod som bygger på naturens egna principer och kan bidra till en mer robust och produktiv odling. Det är dock viktigt att välja växter som trivs tillsammans och inte konkurrerar negativt med varandra. [Källa: Wexthuset, FOBO, SLU]

Täckodling

Täckodling innebär att jordytan täcks med ett lager organiskt material, som gräsklipp, löv, halm eller växtrester.

Denna metod efterliknar naturens eget sätt att bygga jord och ger många fördelar:

Bibehåller fukt: Täckmaterialet minskar avdunstningen från jorden, vilket minskar behovet av bevattning och hjälper växterna att klara torra perioder.

Minskar ogräs: Täckmaterialet kväver ogräsfrön och förhindrar att nya ogräs etablerar sig, vilket minskar behovet av ogrärensning.

Förbättrar jorden: När det organiska materialet bryts ner tillförs näring till jorden och jordstrukturen förbättras. Maskar och mikroorganismer trivs under täcket och bidrar till en lucker och bördig jord.

Jämnar ut temperatur: Täckmaterialet isolerar jorden, vilket skyddar rötterna från både kyla och extrem hetta.

Minskar jordburna sjukdomar: Täckmaterialet kan förhindra att jordburna sjukdomar sprids till växterna.

Nackdel:

Utmärkt ställe för sniglar att leva och frodas.

Täckodling är en resurseffektiv och arbetsbesparande metod som bidrar till en friskare jord och friskare växter. Det är ett utmärkt sätt att bygga upp jordens bördighet över tid. [Källa: Sara Bäckmo, Nelson Garden, Wexthuset]

Hydroponik (vattenodling)

Hydroponik är en odlingsteknik där växter odlas utan jord, med rötterna direkt i en näringslösning. Detta kan ske i olika system, från enkla fönsterbrädesodlingar till avancerade vertikala odlingar.

Fördelar:

Vatteneffektivitet: Hydroponiska system använder betydligt mindre vatten än traditionell odling, då vattnet recirkuleras.

Snabbare tillväxt och högre skörd: Växterna får optimal tillgång till näring och syre, vilket leder till snabbare tillväxt och större skördar på mindre yta.

Mindre skadedjur och sjukdomar: Eftersom jord inte används minskar risken för jordburna skadedjur och sjukdomar.

Möjlighet till inomhusodling året runt: Hydroponik möjliggör odling oberoende av klimat och årstid, vilket är en stor fördel i Sverige.

Ingen ogräsrensning: Eftersom ingen jord används finns det inget ogräs att rensa.

Nackdelar:

Initial kostnad: Att sätta upp ett hydroponiskt system kan vara dyrare än traditionell odling.

Teknisk kunskap: Kräver viss kunskap om näringslösningar, pH-värden och systemunderhåll.

Sårbarhet vid strömavbrott: Många system är beroende av elektricitet för pumpar och belysning.

Risk för snabb spridning av sjukdomar: Om en sjukdom uppstår i näringslösningen kan den snabbt spridas till alla växter i systemet.

Hydroponik är en resurseffektiv metod som kan bidra till ökad livsmedelsproduktion, särskilt i urbana miljöer och under ogynnsamma klimatförhållanden. [Källa: Blomsterlandet, Robotgarden, Bigplantscience.com]

Jordtyper och jordförbättring

Jordens kvalitet är avgörande för en lyckad odling. Olika jordtyper har olika egenskaper och kräver olika hantering:

Sandjord: Lätt och lucker jord som värms upp snabbt på våren. Den dränerar väl men håller dåligt på vatten och näring. För att förbättra sandjord bör man tillföra stora mängder organiskt material som kompost, gräsklipp, löv och stallgödsel. Detta ökar mullhalten, den vattenhållande förmågan och näringsinnehållet.

Lerjord: Tung och kompakt jord som håller mycket vatten och näring. Den är dock svårbearbetad, särskilt när den

är blöt, och kan bli syrefattig. För att förbättra lerjord är det viktigt att tillföra organiskt material som kompost, barkmull och grov sand. Detta förbättrar strukturen, gör jorden luftigare och lättare att arbeta med. Undvik att bearbeta lerjord när den är för blöt, då den lätt blir packad och hård.

Mulljord: En idealisk jordtyp som är rik på organiskt material. Den är lucker, näringsrik och har god vattenhållande förmåga samtidigt som den dränerar väl. Mulljord är ofta resultatet av långvarig jordförbättring med organiskt material.

Blandjord: En kombination av olika jordtyper. Målet med jordförbättring är ofta att skapa en blandjord med goda egenskaper från både sand- och lerjord, berikad med mull.

Generella metoder för jordförbättring

Tillförsel av organiskt material: Kompost, stallgödsel, gräsklipp, löv och växtrester är grunden för en frisk och bördig jord. De tillför näring, förbättrar strukturen och gynnar mikrolivet.

Täckodling: Att täcka jorden med organiskt material skyddar den, minskar avdunstning och tillför näring när materialet bryts ner.

Gröngödsling: Att så växter som sedan myllas ner i jorden tillför organiskt material och näring, samt förbättrar jordstrukturen.

Undvik att packa jorden: Undvik att gå eller köra på odlingsytor för att förhindra att jorden blir kompakt och syrefattig. [Källa: Naturskyddsföreningen, Odlar.nu, Wexthuset]

Odlingskalender och planering

En odlingskalender är ett verktyg som hjälper dig att planera din odling under året. Den ger en översikt över när olika grödor ska sås, planteras ut, skötas om och skördas. För beredskapsodling är odlingskalendern ett särskilt värdefullt verktyg av flera skäl:

Struktur och överblick: En kalender ger en tydlig struktur för odlingsåret, vilket är viktigt för att maximera skörden och säkerställa en kontinuerlig tillgång på mat.

Optimering av odlingssäsongen: Genom att följa en odlingskalender kan du anpassa sådd och plantering

till lokala klimatförhållanden och på så sätt utnyttja odlingssäsongen optimalt. Detta är särskilt viktigt i Sverige med varierande odlingszoner.

Val av grödor: Kalendern kan hjälpa dig att välja grödor som är lämpliga för din zon och som ger en pålitlig skörd för beredskap. Fokus ligger på lättodlade och näringsrika grödor.

Resursplanering: Genom att planera i förväg kan du beräkna behovet av fröer, jord, gödsel och andra resurser, vilket är avgörande i en beredskapssituation.

Sprida risker: En välplanerad odlingskalender kan inkludera olika grödor med varierande skördetider, vilket sprider riskerna och minskar sårbarheten om en gröda skulle misslyckas.

Långsiktighet: För beredskapsodling handlar det inte bara om en säsong, utan om att bygga upp en långsiktig förmåga att producera egen mat. Odlingskalendern blir då ett levande dokument som anpassas och utvecklas över tid.

En odlingskalender kan vara enkel eller detaljerad, beroende på behov. Den kan inkludera information om specifika sorter, jordförbättringsåtgärder, bevattningsbehov och skadedjursbekämpning. Många trädgårdsbutiker och odlingssidor erbjuder färdiga kalendrar eller mallar som kan anpassas. [Källa: Blomsterlandet, Granngården, Beredskapsodling.se]

Lästips

Koloniträdgårdsförbundet – ”Starta odling”

Kortfattade tips för pallkragar, växtval och gemenskap

Lena Israelsson – ”Grönsaksodling för nybörjare” sidorna 12-23, 24-29, 46-55.

Förslag på studiecirkelmateriel för fördjupning

Studieplanen [Ekologisk odling](#)

Studieplanen [Med gröna fingrar](#)